

К. Науменко,
головний бібліограф
Національної парламентської бібліотеки України

ПРЕДСТАВЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА САЙТАХ ОУНБ

НАДЗВИЧАЙНО стрімкий розвиток інформаційних та комп'ютерних технологій спричинив значні зміни в сучасному бібліотечному середовищі. В час змін важливим напрямом роботи залишається бібліографічний, котрий є вагомим складовою діяльністю будь-якої книгозбірні. Електронне середовище змінює не лише ресурсну базу, а й технологію надання бібліографічної інформації користувачам. На сайтах українських бібліотек будь-якого виду і форми власності нині представлено різноманітні електронні ресурси: каталоги, бази даних, інформацію про різноманітні бібліографічні посібники або їх повнотекстові версії.

19–21 травня 2015 р. в Національній парламентській бібліотеці України пройшов семінар на тему «Науково-бібліографічна діяльність бібліотек: сучасний стан і тенденції розвитку». Напередодні проведення заходу виникла потреба у з'ясуванні стану електронної бібліографії в регіонах. Тому працівниками науково-бібліографічного відділу бібліотеки було проведено дослідження, об'єктом якого став масив бібліографічної продукції (окрім «Календарів...»), представленої на веб-сайтах ОУНБ України. Увага приділялася саме бібліографічним посібникам, особливостям їх подання. Зокрема, оцінювалися: складність пошуку бібліографічних видань на сторінках сайту; хронологічні рамки розміщених посібників; способи та формати їх представлення; наявність повних текстів.

Було здійснено аналіз 20 із 25 офіційних веб-сайтів ОУНБ. На той час, коли проводилося дослідження, сайт Одеської ОУНБ імені М. Грушевськ-

го через значні оновлення був майже не наповнений, тому інформацію щодо нього в нашому матеріалі не представлено.

На сайтах усіх 20 ОУНБ відображено видавничо-бібліографічну діяльність. Структура кожного сайту своєрідна, і тому подання джерел інформації про бібліографічні видання на кожному з них різняться. Можна виділити 2 варіанти її розміщення:

1) на головній сторінці з характерною назвою:

«Видання» – 3 (Івано-Франківська, Львівська, Сумська);

«Видання бібліотеки» – 4 (Рівненська, Тернопільська, Черкаська, Чернівецька);

«Наші видання» – 3 (Вінницька, Волинська, Полтавська);

«Публікації» – 1 (Закарпатська);

«Бібліотечні видання» – 1 (Житомирська).

2) у розділах із більш загальною назвою:

«Ресурси» – 3 (Запорізька, Харківська, Хмельницька);

«Ресурси бібліотеки» – 2 (Херсонська, Дніпропетровська);

«Цифрова бібліотека» – 1 (Кіровоградська);

«Електронна бібліотека» – 1 (Чернігівська);

«Діяльність» – 1 (Миколаївська).

За роками виходу у світ бібліографічну продукцію представлено на сайтах усіх ОУНБ, що дає змогу простежити еволюцію рівня її підготовки. Деякі бібліотеки для ознайомлення оцифрували й виставили свої найпопулярніші видання, що вийшли друком у минулі роки.

Оскільки питання тематики нами не розглядалося, в дослідженні означено лише хронологічні рамки архівних матеріалів:

Рівненська ОУНБ – 1987, 1990, 1991, 1994 рр.

Тернопільська – 1997, 1999 рр.

Разом з іншими виданнями бібліографічні посібники представлено в 4 ОУНБ – Вінницькій, Дніпропетровській, Івано-Франківській, Чернігівській. Відокремлено бібліографічну продукцію від інших видань у 18 бібліотеках.

Бібліографічні видання на сайтах бібліотек подано по-різному:

- лише назвою посібника (5 бібліотек: Кіровоградська, Запорізька, Сумська, Харківська, Херсонська);

- бібліографічним описом (4 бібліотеки: Волинська, Полтавська, Тернопільська, Чернівецька);

- рідше: назвою з короткою анотацією (Закарпатська);

- бібліографічним описом та зображенням обкладинки (Черкаська та Чернігівська);

- назвою та зображенням обкладинки (Вінницька, Івано-Франківська);

- бібліографічним описом з анотацією та зображенням обкладинки (Львівська).

Окремі ОУНБ, інформуючи про видання, поєднують декілька ознак. Дніпропетровська, наприклад, здебільшого наводить бібліографічні описи, а інколи – лише назви. Житомирська – більшість видань представляє лише назвою, та за останні роки з'явилися і бібліографічні описи. Рівненська – подає бібліографічні описи, рідше бібліографічні описи з анотаціями. Хмельницька ОУНБ в більшості випадків наводить бібліографічні описи з анотаціями та обкладинками, а подекуди – лише бібліографічні описи та бібліографічні описи з обкладинками.

Слід зазначити, що бібліографічні описи на сайтах ОУНБ не завжди відповідають міждержавному ДСТУ ГОСТ 7.1–2006. Чітко дотримуються стандарту 4 ОУНБ: Житомирська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська. Не дотримуються – 3 бібліотеки: Дніпропетровська, Хмельницька, Чернігівська. Інколи дотримуються або дотримуються з певними помилками 4 книгозбірні: Волинська, Львівська, Черкаська, Чернівецька.

Повні тексти бібліографічних видань на сайтах ОУНБ розміщено не завжди.

Є можливість переглянути більшість видань та/або закачати на сайтах 17 бібліотек. Переглянути та/або закачати тільки нові видання (щодо давніших є лише інформація) можна на сайтах 4 ОУНБ (Дніпропетровська, Полтавська, Харківська, Хмельницька).

Найпопулярнішими форматами представлення повних текстів видань на сайтах бібліотек є:

- 1) web-сторінка – 7 (Вінницька, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Полтавська, Херсонська, Чернігівська);

- 2) doc Word – 4 (Дніпропетровська, Житомирська, Миколаївська, Сумська);

- 3) pdf – 6 (Рівненська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька).

Закарпатська бібліотека представляє покажчики на сайті в однаковій кількості у форматах doc Word та

Pdf. Вона також є рекордсменом у різноманітності форматів файлів для перегляду/завантаження. Тут можна знайти формати rar, zip, rtf, doc, docx, htm.

Як правило, до початку завантаження не зрозуміло, в якому форматі подано документ. Виняток щодо цього становлять бібліотеки Закарпатської, Рівненської, Тернопільської та Харківської областей.

Отже, одним із завдань бібліотеки є забезпечення доступу до повнотекстових бібліографічних ресурсів. У цьому напрямі всім бібліотекам є надчим працювати, аби якнайповніше задовольняти запити користувачів. Найпростішим і найзручнішим зі способів отримання бібліографічних матеріалів для них було б просте скачування, але тут більшість бібліотек стикається з проблемою збереження свого авторського права. Що ж потрібно робити, аби і користувача зацікавити, й інформацію захистити? Як виявилось, рішення є. Це застосування соціальних сервісів для миттєвого створення інтерактивних публікацій в Інтернеті.

Інтерактивна публікація – це інтерактивний електронний документ для читання з комп'ютера. При цьому створюється відчуття читання паперового документа (можна перегортати сторінки, відзначати цікаві місця, збільшувати масштаб зображення), що може бути оснащений додатковими можливостями і мультимедіа.

Сьогодні інтернет-простір надає багато як платних, так і безкоштовних сервісів для створення інтерактивних публікацій. Саме безкоштовний варіант в умовах нинішнього фінансування бібліотек, на наш погляд, більше зацікавить працівників вітчизняних бібліотек. Одним із таких сервісів є Calameo. Він дає змогу створювати інтерактивні публікації різних форм із файлів Microsoft Office (.doc .rtf .ppt .pps .xls), Open Office (.odt .ott .sxw .stw .odp .otp .sxi .sti .ods .ots .sxc .stc), а також .pdf .txt .htm .html. Сервіс Calameo використали для розміщення бібліографічних покажчиків на своїх сайтах Івано-Франківська та Вінницька бібліотеки.

У зв'язку з тим, що видання, які були створені за допомогою Calameo, захищені від копіювання тексту, під час підготовки бібліографам треба уважно стежити за оформленням гіперпосилань, що використовуються в тексті. Неактивне посилання користувачеві доведеться набирати власноруч.

Альтернативним ресурсом є диск Google (англ. *Google Drive*) – сховище даних та програма керування файлами, яка належить компанії *Google Inc.* Він дає змогу користувачам зберігати свої дані на серверах у хмарі та ділитися ними з іншими користувачами в Інтернеті. Цим сервісом у своїй роботі користується Чернівецька ОУНБ. Повнотекстові джерела, розташовані на її сайті, мають такий самий вигляд, як і друковані, а текст можна копіювати.

Ще одним безкоштовним онлайнним сервісом є ISSUU. Він призначений для створення та зберігання красивих флеш-публікацій (журналів і книг) з файлів у форматах PDF, DOC і PPT. ISSUU використовує у своїй роботі Кіровоградська ОУНБ.

Проаналізувавши веб-сайти ОУНБ, можна з упевненістю стверджувати, що ці заклади достатньо ефективно використовують можливості Інтернету для популяризації своєї бібліографічної діяльності, пришвидшення та вдосконалення інформаційного обслуговування користувачів. Основними завданнями, що постають перед бібліотечними працівниками на майбутнє, є постійне оновлення інформаційного наповнення та вдосконалення структури і можливостей веб-сайту. Це один із напрямів налагодження тісної співпраці з широкою аудиторією користувачів, а також спосіб заохотити молодь якомога частіше звертатися до бібліотеки, підвищувати свій культурний і освітній рівень. Крім того, бібліотекам варто досліджувати досвід організації бібліотечних веб-сайтів, урахувати найцікавіші напрацювання у своїй роботі, поширювати їх для впровадження в інших книгозбірнях.

Віртуальний простір та електронна бібліографія значно розширили можливості бібліотек з інформування населення щодо наявних ресурсів з різних галузей знань. Завдяки глобальній Мережі кожен охочий може отримати необхідну бібліографічну інформацію з будь-якого куточка світу, лише відвідавши бібліотечні сайти.

Сьогодні книгозбірням необхідно продовжувати позиціонувати себе як сучасні інформаційні та культурно-просвітницькі центри, що забезпечують накопичення, зберігання, використання і поширення знань, популяризують бібліотечно-інформаційні ресурси і послуги в мережевому середовищі. Для цього їм слід посилити інноваційну складову в процесі розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, активізувати формування електронних бібліотек, електронних ресурсів, надавати доступ до них, а також до електронних каталогів, вторинної продукції через свої сайти, поширювати і поглиблювати спільну корпоративну та кооперативну роботу щодо створення рефера-

тивних та зведених баз даних, інтегрованих електронних ресурсів тощо.

Список використаної літератури

1. Влащенко Л. Г. Соціальні сервіси для миттєвого створення інтерактивних публікацій в інтернеті [Електронний ресурс] / Л. Г. Влащенко, Т. Ю. Міхнова // Імперативи розвитку електронних бібліотек: pro et contra = Imperatives of the Electronic Libraries Development: pro et contra : матеріали міжнар. веб-конф. (м. Харків, 27 берез. 2014 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Наук. б-ка, Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Центр. наук. б-ка ; [за заг. ред. Н. П. Пасмор]. – Текст. дані. – Харків, 2014. – Режим доступу: http://search.ukr.net/?go=http%3A%2F%2Flibrary.nlu.edu.ua%2FBIBLIOTEKA%2FWeb-konf-20142FStatti_Tezu%2FVlaschenko.doc (дата звернення: 25.01.2016). – Назва з екрана.
2. Гарагуля С. Бібліотеки в інформаційному суспільстві: орієнтація на користувача / С. Гарагуля // Бібл. вісн. – 2014. – № 6 – С. 17–23.
3. Грогуль О. Аналіз веб-сайтів обласних бібліотек (на прикладі Рівненської державної обласної бібліотеки та Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського) / О. Грогуль // Вісн. Львів. ун-ту. Серія: «Книгознавчі, бібліотечні та інформаційні технології». – Львів, 2012. – Вип. 7. – С. 172–181. – ISSN 2078-4260.
4. Самофал О. І. Електронна бібліографічна продукція: створення та використання у віртуальному просторі [Електронний ресурс] / О. І. Самофал // Імперативи розвитку електронних бібліотек: pro et contra = Imperatives of the Electronic Libraries Development: pro et contra : матеріали міжнар. веб-конф. (м. Харків, 27 берез. 2014 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Наук. б-ка, Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Центр. наук. б-ка ; [за заг. ред. Н. П. Пасмор]. – Текст. дані. – Харків, 2014. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/method_mg/mfiles/201410_method/imperatives.pdf#page=233 (дата звернення 26.01.2016). – Назва з екрана.
5. Трачук Л. Електронні бібліографічні ресурси віддаленого доступу на сайтах українських бібліотек / Л. Трачук // Вісн. Кн. палати. – 2008. – № 12. – С. 10–13.
6. Трачук Л. Сайти обласних універсальних наукових бібліотек як джерело бібліографічної інформації / Л. Трачук // Вісн. Кн. палати. – 2013. – № 9. – С. 16–18.
7. Трачук Л. Форми масового електронного бібліографічного інформування споживачів / Л. Трачук // Наук. пр. НБУВ. – Київ, 2010. – Вип. 28. – С. 149–157.
8. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Г. В. Шемаєва ; Харків. держ. акад. культури. – Харків, 2008. – 289 с.